P. Buzogány Árpád

TÖMÖRSÉG, ŐSZINTESÉG ÉS IRÓNIA LENCSÉJÉN ÁT A VILÁG

Szentgyörgyi László új kötetének[1] verseiről első belelapozásra megállapítható: rövid terjedelműek, szinte aforisztikusan rövidek, sok a két-hatsoros alkotás. Ebből gyaníthatja az olvasó, hogy a szerző bizonyára nem szószátyár típus, ez pedig tollforgató emberek nagy előnye szokott lenni. Különben a hazai olvasó nem sokat tudhat róla, írásait ritkán láthatja művelődési-irodalmi folyóiratainkban. Ez azonban, mint tudjuk, nem a szerzőt minősíti, hiszen a kedveltek, kedvezményezettek betűi (gondolatai) sem árasztják el a rendkívül szűkre zsugorodott közlési felületet. Szerzőnk, mint az elegáns kivitelezésű könyv fülszövegéből megtudhatjuk, egészen fiatal kora óta közöl a hazai lapokban, és jó ideje főállású tollforgató, újságíró, szerkesztő. Ha meg a világhálós találatokra lenne kíváncsi az érdeklődő olvasó (mivel, mint sokszor halljuk, szinte mindenre rá lehet lelni a világhálón), szerény a megmutatkozó adatsor.

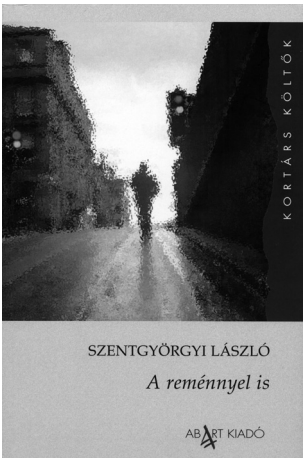

Mindennek szerepe van abban, ahogy egy (szinte) ismeretlen szerző könyvét veszi kézbe az olvasó. Azt gondolhatnánk, ha tollforgató, főleg szerkesztő, hát (csaknem) minden megjelent írását elolvashatjuk, némi keresgélés után. Hogy mégsem így van, abban a közlési lehetőségek mellett a megmutatkozni vágyásnak is szerepe van.

Szerzőnk pár éve jelentkezett önálló verskötettel (*Kételyek között,* Marosvásárhely, 2016, Kreatív Kiadó), bűvös számú hét esztendőnek kellett eltelnie a másodikig. Az első ciklus elé kiemelt *Megérkeztem* című

1 Szentgyörgyi László: *A reménnyel is.* Budapest, 2023, AB-ART Kiadó.

versében, várakozásaink szerint, önmagáról olvasunk általa fontosnak tartott vallomást. Mintha az első kötetnek a címéből vélhető alaphangulatába csöppennénk, kissé adysan hangzó elvágyódás, Móricz Zsigmond-osan kemény valóságutalás: „Mindig elvágyódtam. / Egész életemben / készültem valahova. / Bárhova: csak el innen." A Székelyföld elnéptelenedése, az egyéni sors kiteljesítésének 1989 után máshol megadatott lehetőségei, és ítélet maga, magunk meg az ilyenné tett életterünk, közösségi viszonyaink fölött... Talán túl sok minden is van ebben a néhány sorban, keserűséggel leöntve. A kimondás kegyetlenségének súlyával. Aztán pár sorral tovább arról értesít: sosem tudott elmenni innen, mert „Nem adatott meg nekem." Kinek nem okozott álmatlan éjszakákat egészen máig, hogy menjen vagy maradjon? A költő feladata, hogy ezt megfogalmazza, még akkor is, ha netán élve boncolásos állapot, szigorú számbavétel, önmaga lenullázása. Ugyanakkor a régmúlt évtizedek költői tárából az idősödő nemzedék által jól ismert sorok közötti olvasás lehetősége is megadatik, mert akinek nem „adatott" meg elmenni, az nem is akart innen elmenni. Már megduplázódik az értelmezés lehetősége. A költő ezt nem oldja fel az utolsó sorokban, hanem korábbi verseire is jellemző megoldással ellentétez, egy más értelmezési síkban erősít rá a kettősségre: „Most mégis úgy érzem: / megérkeztem. / Pedig – mint mondtam – soha / el sem mentem."

Szentgyörgyi László verssé formált szavai sűrítmények. A versnek nincsen vége azzal, hogy elolvastuk a végéig, mert továbbgondoljuk, bennünk marad, magunk is töprenghetünk legalább elmeneteli szándékainkkal és itt maradásunkkal, akár életünk értelmével kapcsolatban. Hiszen a cím a célba érést sugallja, de van-e cél, vagy csak az élet van? Bár nyelvtani besorolás szerint kijelentő mondatok, mégis inkább kérdőjellel maradunk...

Megnyugtatna a *Bizonyosságok* fejezetcím, szemünk hamar átfut a következő oldalak rövid szövegein, és hamarosan megállapíthatjuk: ez a költő akkori magáról, pontosabban a maga és – nem nehéz észrevennünk – mások, éppen a mi dolgainkról ír, ha látszólag Kenéz Ferenc íróságát *(Akkor is),* vagy az egyénnel szemben éreztetett elvárásokat foglalja szavakba *(Hatvan és hetven között)*. Legtöbb versében találunk ellentétezést, néhol tükrözteti a valóságot, mint a *Csak szembe* címűben: „A / tükörből / néz / vissza / rám, // akivel / olykor / szembe- / nézek."

De nem fél poénokat, közhelyesnek tűnő fordulatokat, csavarokat bevetni sem *(Nehéz ember, Apróhirdetés, Modern fohász).*

Magunkkal sem vagyunk békében, környezetünket sem értjük, hát hogyan fogunk tovább elboldogulni az életben? Nem ad választ, lehetséges feloldásokat, inkább a kétellyel hagy. A fejezetcímben ígért bizonyosságok inkább csak a ténymegállapításokra vonatkoznak, mert hogyan lehet bizonyosság, amit nem tudunk? Bár még a kétely sem tiszta, egyértelmű, mert mostanságra vonatkozik *Bölcsesség* című verse: „Mennél tovább élek, / annál kevesebbet értek / az egészből..."

A költői világértelmezés egyáltalán nem könnyíti meg a mi, az olvasó helyzetét, mivel nincsenek a versekben életreceptek. Ha meg annak tartjuk az elbizonytalanodást, ugyan hová jutunk?

A versolvasás egyáltalán nem járul hozzá az ellazuláshoz, az olvasói elváráshorizonton ha feltűntek életigazságok, azok nem úgy érkeznek meg az olvasóhoz, hogy azoktól hátra lehetne dőlni. Szentgyörgyi versei akkor sem andalítanának el, ha ilyen hangulatokat keresnénk a kötetben. Kedvelt költői eszköz a nyelvi humor és a logikai bukfenceztetés, saját magára is érvényes, amit *Poétika – ha akarom, ha nem* című versében leírt: „Ha akarom, vers, / ha nem, akkor is."

A további ciklusok (*Rejtély feloldása, Összefüggések, Mérleg, Haikukák*) verseire is jellemző, hogy a szerző elmeélező odafigyelést vár el, cserében mintha apró szöktetőkön vinné olvasóját. Legyen szó *A tökéletes nap*ról, tolvajokról *(Tolvajok között).* Az *Összefüggések* ciklus rövid versei megdöbbentő ellentétezésekkel hívják fel magukra a figyelmet. De még a legártatlanabbnak tűnő kép, helyzet is a rész és egész viszonyát, egyedi és általános dialektikáját vetíti ki. „Olykor / a tükör / értékesebb, / mint maga / a tükrözött" – olvasható a *Görbe tükör* címűben. E fejezet több versében is logikai bukfenc meg viszonylagosság forgatja körülöttünk a világot, hogy ne olyannak lássuk, mint megszoktuk. Mindennek legalább két oldala van, sejtjük, aztán versben is megtaláljuk e gondolatot: „mindennek / legalább / két arca van – / vagy nincsen" *(Világunk).*

A következő ciklusba (*Mérleg*) csupán néhány verset sorolt a szerző, vagy a szerkesztő. Azt sugallja a cikluscím, hogy egyensúlyba kerül kétely és bizonyosság, valóság és csak a lírai Én által megfogalmazott értelmezés. Eljátszik a búvópatakos jelképpel: „Körülnéz: / jó helyen jár-e?" *(Búvópatak),* szójátékkal: hogy ki vagyok, „Csak én nem tudom.

// Én ettől nagyon / ki vagyok" *(/K/arcok. Páskándi Géza),* utolsóként a szinte hihetetlennek tűnő valóságot feszíti nekünk a világjobbító szándékú lírai Én: „Nem gondolok a világgal, / sem a világ bajával, / az sem gondol velem – / a maga bajával sem" *(A világ baja).* Korábban, a jellemzőnek is mondható *Periféria* című versben vallomásként megfogalmazva olvassuk: „a tükör is elszégyelli magát, / ahogy belenézek". Bár az aforizmaszerű hat kis részből több is ellentétezésen, a logika fonákra fordításán alapul, kis önostorozást és több öngúnyt érezni ki ebből.

A legutolsó rész haikuival zárul a kötet. A kedveltté vált forma előnye éppen az lehet, művelői számára, ami hátránya is, a szabály kötötte alakzat, ám „Benne egy világ" – olvassuk a legelsőben. A gondolatsziporka műfaja és a terjedelem okán túlírással nem vádolható Szentgyörgyi László bár apropózik, hogy akár melléktermékének tekinthető a haiku („Lírám – vagy amit / annak nevezek – nem más, / mint gyaluforgács..." – *A versfaragó vallomása*), az egész kötet tanúsága szerint nem megvetett kifejezési eszköz, forma a szűkszavú szerző számára. Feltűnően sok haiku kérdéssel zárul, és nem tudni, magának tette fel a kérdést a szerző, vagy minket céloz a kérdőjellel?

Nem idilli semmiképpen ez a teremtett világ, amit persze a valóság egyéni versleképezésének tekinthetünk, ám inkább rezignáltság, mintsem dühös változtatásigény jellemzi az ahhoz való viszonyulását az egyénnek. Tekintettel a szerző évtizedekkel is mérhető élettapasztalataira, a bölcsnek is nevezhető beletörődés bizonyára kudarcok utáni nézőpontról árulkodik.

A világértelmezés szándéka elsősorban a kételkedésben és a kétely ébresztésében érhető tetten. Nem sajátos költői magatartás, és erről legtöbbünknek Descartes sokszor és csak félig idézett vallomása jut eszünkbe: „Kételkedem, tehát gondolkodom, gondolkodom, tehát vagyok." Nem nihilizmus és nem lemondás, a versek elolvasása után erről meggyőződünk.

Mi (lehet) a távlata? Vagyis mi lesz ebből? Csalódásoktól való megkímélést ígér, ha józan gondolkodásunkat nem szorítjuk háttérbe. Ám költői íve ennek mindenképpen leszállóban van... Nem véletlen, hogy a kötetcímben felbukkan a remény fogalma, ám ha azt hiányos mondatként értelmezve továbbgondoljuk, ilyen szinonim mondatkezdést sugall: annak ellenére, hogy a remény is... Vagyis nem túl derűlátó.

Szentgyörgyi László új kötete kíméletlenül őszinte verseket tartalmaz, és betűvetése nem előre eldöntött költői szerepjátszást szolgál. (Ha volt is ilyen, valamikor, azon rég túllépett.) Nem vátesz és nem forradalmár költő, azt történelemből ismert magatartásokkal (klisékkel) és más költői eszköztárral lehetne hatékonyan kialakítani. Tömör fogalmazás, módjával használt, tehát túlzásba se vitt önirónia jellemzik ezt a költészetet, amely meghökkentő nyelvi és képi megoldásaival élményszerű olvasmányokat kínál.

Pihenő, 2013, Gyegyószárhegyi szoborpark
(andezit)